



נר לדוד – גליון 41

י"ז שבט תש"פ

בס"ד

במסגרת טוריו הקבועים בעתון "המודיע" היה מרבה ר' דוד זריצקי ז"ל, לכתוב, לבקר ולהתפלמס אודות הנעשה בבית פנימה, היינו אודות הציבור החרדי, דרכיו והליכותיו.

בין הנושאים בהם עסק רבות, היו הלוקסוס והמותרות שהחלו לחדור לבתי ישראל, החגיגות המפוארות, והבזבז המיותר לדעתו, בהם נחוגו החתונות ושאר השמחות, ובעקבותיהם תופעת הדירות ההולכות ומתייקרות, שההורים נדרשים להעמיד עבור ילדיהם, למען כניסתם לחופה, ועוד כהנה וכהנה.

את המאמרים מסוג זה היה חותם בשם 'הרב י. מילשטיין'. לפי השמועה היה זה שמו של אחד מחבריו הטובים בישיבת ראדין, שנספה בשואה.

המאמר הנוקב והחרף המובא בגליון זה, גם הוא חתום בשמו של הרב י. מילשטיין, נוגע בנקודה רגישה, ונכתב בסערת נפש, כפי שהסופר מסיים בסוף המאמר.

חמתו נצתה בעקבות מודעת התעוררות שנועדה לעורר את הלבבות לגודל ערכה של תפילת "כתיקין". אל מול המודעה, ו'חיזוקים' אחרים מעין אלו, חש הסופר כי אנו, הציבור החרדי, מתפנקים בתענוגות נפש ובמותרות בדמות הידורי מצוות, בעוד אחינו החילוניים נמקים בחרפת רעב רוחנית, ואין להם מושיע.

ביקורתו החריפה עוררה סערת רגשות ותגובות רבות זרמו למערכת המודיע. זמן מה לאחר פרסום המאמר התפרסם מאמר תגובה של "הרב יצחק גרוסמן" (לא ידוע לנו מיהו, ואם זה שם אמיתי או פסבדוני), ובשבוע שלאחריו תגובה לתגובה מאת הסופר.

בגליונו מופיעים שני המאמרים של הסופר בענין זה, ובנספח לגליון אנו מביאים את מאמר התגובה של הרב יצחק גרוסמן.

ויכוח עקרוני זה שהיה נכון לשעתו, דומה כי נכון הוא גם היום. טיעונים רבים נוספים שלא הובאו במאמרים יכולים גם הם להשמע לכאן ולכאן, והעיקר שיכוונו כולם לאביהם שבשמים.

בברכה

מערכת "נר לדוד"

אנו, אנשי הגטו

אנו, אנשי הגטו בישראל, חיים חיים שקטים. על מי מנוחות מתנהלים החיים שלנו, לא חסר לנו מאומה, מלבד, כמובן, המשיח.

אולם באשר לו, הרי הוא בוא יבוא, יום פחות או יותר, בין חומות הגטו אין מחשבים בימים או שעות, וכבר אמרו חז"ל שיש מי שאומר שאין כותבין שעות בירושלים...

וכי מה חסר לנו?

יש לנו ישיבות, יש לנו כוללי אברכים, יש לנו ישיבות קטנות בכל עיר וכפר, יש לנו בתי ספר, וחיוך שהוא עצמאי, הכל יש לנו!

ומה שנשמע או נצעק או מצלצל מעבר לחומה – מה איכפת לנו?

שם תוסס, מרקיב, מצחין, מעורר גועל נפש.

שם, מעבר לחומות הגטו שלנו, חיים יצורים אחרים, אומרים שהם אחים שלנו מבטן ומלידה, אבל ההוכחות אינן כה ברורות, כפי שברורות התוכחות, למשל: כי מצוה גדולה מאד להתפלל ותיקין, ועל כך מביאים חז"לים הרבה ודברי מוסר והתעוררות מקדמונים, ראשונים ואחרונים, וחותמים ברגשי כבוד ויקר: ת.ד. פלונית. ומבקשים דרך אגב, שמי שרוצה בכך רשאי לתרום למען פרסום המודעה על הצורך החיוני להתפלל כותיקין, שנאמר וגו'...

להוספה לרשימת התפוצה

נא שילחו את המילה "הוספה"

לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com

כי תפילת ותיקין נוגעת לנו, ואילו אלה האנשים החיים במחוץ לחומת הגטו שלנו, אינם נוגעים לנו באופן אישי. נוכל, כמובן, לשוחח עליהם כאשר אננו שותים קפה של בוקר, או בצהריים, כאשר אננו מתבטלים לשעה קלה בין שיעור לשיעור, כאשר אננו חוזרים בשבת בבוקר מן התפלה ורוחנו טובה עלינו ואנו משוחחים בביטול, ובזיק של רחמים על אלה האנשים הנמצאים מחוץ לחומת הגטו שלנו. אבל "לנו זה לא נוגע!", הרי עולמנו מסודר היטב, החומה סביבנו בצורה עד למאד, וביתנו בתוך החומה ובתוך החומה אננו יושבים.

בתוך חומת הגטו, הכל כדבעי למיהוי.

ולכן אננו מפרסמים מודעות בענין תפילת ותיקין, ומוציאים על זה כסף, אולם אין לנו כל ענין לפרסם מודעה אחת על אמונה, כי יש מלה שכזו אף בעברית החדשה, המתקדמת, וגם בה יש מלה כזו "אמונה" ולא זו בלבד שיש אנשים שלא שמעו עליה ומעוניינים בכל זאת למשש את המלה הזו בידיהם אלא יש אנשים המאמינים ואינם יודעים מה זו, וכיצד משתמשים באמונה זו, האם לשם בחירות, האם לשם הרכבת קואליציה או האם לשם הליכה בדרך הישר.

ואנשים אלה חיים מחוץ לחומות הגטו, ומשום כך אין לנו כל ענין לבאר להם זאת, כי אצלנו, בתוך חומות הגטו, הכל שריר וברור וקיים, ואנו קנינו את האמונה בקגא"ס והיא נשתרשה בלבנו, כידוע ללא ספק, והיא אצלנו כה ממושכנת וידועה ומפורסמת, עד כי כפי שאמר הרמח"ל מרוב הפרסום הגדול ההעלם מצוי, ואין אננו מוצאים לנכון ואולי גם אינם מוצאים את המילים, להסביר לאחרים מהי האמונה הזאת שאנו משתמשים בה. אולי יש בה גם בשביל אנשים שמחוץ לגטו, משהו, בבחינת "טעמו וראו כי טוב ה'".

אבל אננו עסוקים בעניינים הנוגעים רק לנו, רק לנו בלבד.

ענין ותיקין. למשל.

זה ענין חשוב מאד להתפלל כותיקין ויש הרבה הטבות ושעות נוספות ופטור ממס על כך, נוסף על השכר הכפול מן השמים, ויש אנשים שרואים שהכל כבר מסודר ואין צורך לעולם אלא בתפילת ותיקין בלבד. כי כל השכנים שלו כבר שומרים את השבת ומניחים את התפילין, כי הבנות שלהם הצטנעו עד ששמח הלב לראות את בנות ישראל הצנועות, והילדים מתחנכים בבתי ספר דתיים. הכל כשורה. ויושבים אלה האברכים וחושבים, מה עוד אפשר לעשות בשביל העולם הכשר והטוב והישר הזה?

ונזכרו, כי יש כאלה שעדיין לא התרגלו להתפלל כותיקין, ולכן מחובתם של האברכים הללו להעיר את האזנים הקשובות הללו, שאם כבר שמעו דברי אלוקים חיים והולכים בדרך הישר והטוב, למה לא יתפללו כותיקין?

ואלה שפרסמו את הכרוז הזה יודעים היטב, כי הכרוז נכתב ונחתם לחיי המנוחה והשלחה של אנשי הגטו בלבד וכי אלה הזקוקים למלה אחת של נוחם, של הבנה, של הסברה, של ליטוף רוחני כלשהו, לא זו בלבד שלא יקראו את הכרוז החיוני הזה, אלא לא יבינו אותו, כיון שהוא לא מיועד בשבילם, אלא בשבילנו.

– אנשי הגטו אשר לפנינו מן החומה.

עליהם לא חשבו אלה האברכים.

עליהם אינם חושבים גם אלה האברכים המצויינים בהלכה, כאשר פרסמו את הכרוז בדבר הפירוש הנכון של המלה "אמן", אם זו הסכמה או הודאה או השתתפות וכו'. עד עכשיו לא ידענו פירוש המלה הזו, אף על פי שאנו עונים אותה מאה פעמים ואחת ביום, והנה הרגישו כפי הנראה מפרסמי הכרוז כי בלעדי

זה לא תוכל המדינה החילונית להתקיים, לפיכך פרסמו בבתי הכנסיות והמדרשות את הכרוז כדי שנדע כשאנו עונים "אמן", מה פירושה המדויק של המלה הזו...

כי הרי חיינו הם כה שלווים לפנינו מן החומה, ואנו כה מבוטחים בכל פגע רע רוחני, ואנו כה בטוחים כי אלינו לא יכנס ולא יחדור ולא יעז להציץ, אפילו, שום נגע של הפקרות, שום נגע של חילול שבת, שום נגע של נבלות וטריפות, שום נגע של עריות ח"ו וכו'. וכי מי זה יעז!...

ואלה הנמצאים מחוץ לחומת הגטו שלנו, אינם שייכים ואין לנו כל קשר עמם, אין אנו נוסעים באותה מכונית ואין אנו קונים באותה מכולת, אין אנו יושבים על אותו ספסל בגן-העיר ואין אנו קוראים (כן, כן, אל תתביישו להודות) אותו עתון ואין אנו נפגשים עמם ברחוב, במשרד, בעבודה, בדואר או בבנק. כי הם הרי נמצאים מחוץ לחומות הגטו שלנו.

ואותם אברכים, ד' עליהם יחיו, לא חשבו בודאי, כי ישנם מאות אלפים שאינם יודעים שיש להתפלל יום-יום, ואולי נמצאים ביניהם אלפים, לפחות אלפים, שבודאי היו מסכימים להתפלל אילו מישוהו מאותם האברכים ד' עליהם יחיו, היו מוציאים כמה פרוטות כדי להסביר להם בחוברת קטנה, מצומצמת, בלשון המדוברת ולא בלשון המובנת רק לאנשי הגטו בתוך החומה, מהותה של תפלה, הצורך החיוני-הנפשי, ואולי גם הצורך הפיסי להתפלל יום יום, שאינם יודעים, כי נמצא מישוהו בשמים ובארץ ובארבע כנפות הארץ, המחכה לתפלתם, ושהם אינם יודעים אבל במעמקי הנפש היהודית שלהם הם מבקשים לשפוך את לבם, להזיל דמעה, לספר במלים פשוטות את יגונם ואת צערם בפני מישוהו שמוכן להאזין להם תמיד ביום ובלילה, בעת יגון ובעת שמחה.

ושה"מישוהו" הזה יאזין להם תמיד, מוכן לכך בכל רגע.

אבל אותם הדואגים כל כך שאנחנו, אנשי הגטו, נבין פירושה המדויק של המלה "אמן" לא חשבו לפי תומם כי ישנם אנשים כאלה וכי הם נמצאים ממש על ידם, דלת ליד דלת.

הנה, בימים אלה קבלתי, אני הקטן עבדכם המדבר, כפי שאתם רואים, על העצים ועל האבנים, מפה קטנה ובה שרטוט של הדרך לכהנים לבל יכשלו ח"ו בטומאת המת כאשר הם נוסעים לים המלח או ליריחו או לעמק הירדן, והדרך עוברת על הכביש המפורסם שעובר על קברי הר הזיתים.

תיתי להם שחשבו על כך, ואני עצמי נהניתי הנאה מרובה שישנם אנשים החושבים גם עלי, אבל אני חבר אני לכל התושבים בתוך חומות הגטו, ואילו אלה האנשים שהוזילו מהונם ומאונם כדי ללמד אותי את דרך החיים לים המלח, אולי שכחו כי ישנם עשרות אלפי אנשים שאינם יודעים כלל שיש מושג של טומאה בעולם, ושהם נוסעים בכביש הזה בשוגג, משום שלא נמצא אף אחד שיפרסם בכמה מלים על גבי כמה דפים של ניר עתון פשוט, כי יש מושג כזה שבשם "טומאה" יקרא, ושכהן אסור להיטמא וכו', במלים פשוטות המובנות גם לפשוטי עם, או בלשון לע"ז המובנת לחלק מהם.

ואנשים אלה המתגוררים מחוץ לתחומי הגטו שלנו, יש ביניהם יהודים טובים מאד, אבל הם מתחנכים על ידי רבבות אנשים אחרים הגרים גם הם מחוץ לגטו, והם גרים מחוץ לגטו ביודעין משום שהם רוצים לחנך את האחרים שאין טומאה בעולם ואין כהונה בעולם, ואין כבוד למת בעולם ואין - - - אין כלום בעולם!

והם, מאות האלפים, אנשים פשוטים הם, אילו אנו היינו יוצאים מן הגטו ומלמדים אותם, היום על התפילה ומחר על הטומאה ומחרתיים על הכהונה ואחר כך על האמן ואחר כך על תפילת ותיקין, ואחר כך מפרסמים כרוז, גם הוא חתום בשם תיבת דואר, על "לאפרושא מאיסורא" והם אינה יודעים, כי לא לימדו אותם מה זה איסור ולמה יש לפרוש ממנו.

אבל אנו, יושבי הגטו, עסוקים בצורה מבהילה. אין לנו פנאי אף לרגע לדבר עם אחרים ואנו חיים חיי שלווה ומנוחת נפש ובתוך השלווה הזו עולה בנו הרצון לדעת היטב פירושה של המלה "אמן" ולדרבן את האנשים מתוך הגטו, שעדיין אינם מתפללים כותיקין שיתחילו להתפלל. ומאות אלפי איש אינם מתפללים כלל, כי לא פתחו בפניהם את שערי התפילה, לא לימדו אותם, להיפך, מלמדים אותם יום יום לכפור בהשגחה, ח"ו, לכפור בעיקר ר"ל.

ואנו מפרסמים מידי פעם חוברות על דא ועל הא ועל "אז נדברו", יראי ד' נדברים זה עם זה אבל רק זה עם זה, רק אנשי הגטו בינם לבין עצמם, היתר לא אכפת לנו, הם אינם מעניינים אותנו. יבש המעין, נגדע חלילה האילן משרשו, ואין לו ח"ו תקנה.

והרחוב מצפה לנו, הרחוב ההולך וכלה, ההולך ומתדרדר, ההולך ושוקע בתוך הבוץ. ואנו עולים על חומת הגטו שלנו וצופים אל מעבר לחומה ורואים את האנשים המפרפרים בתוך המדמנה, בתוך הצחנה, בתוך הסרחון האיום. על האנשים אשר מחוץ לחומה אנו צופים, אבל אין בלבנו רחמנות עליהם, ואין אנו משתדלים להבין אותם, את צרכיהם, את כמיהתם. למשהו רוחני, לכף אחת מלאה קטורת, כף קטנה.

* * *

סלחו לי, רבותי. יודע אני כי דברי לא יעשו שום רושם. אבל כיצד אמרה חנה לעלי הכהן: כי מרוב שיחי וכעסי דברתי עד הנה. ואילו עלי הכהן, אשר היה עונה בברכה: ואלוקי ישראל יתן את שאלתך אשר שאלת ממנו — איננו עמנו היום.

המודיע. א' תמוז תשל"ד

האם נניח את הנשק?

בעקבות מאמרו של הרב י. גרוסמן (ראה בנספח לגליון זה)

קשה מאד להתווכח על דברים הדוקרים כמדקרות חרב, על מצב שאינו מניח לישון כל אדם שאינו סובל מנדודי שינה, כי מי שלא יצא מנצח מוויכוח מעין זה, הרי עליו ליטול אחריות ולהתחיל לפעול. אלא שכאן אין ויכוח אלא קביעת עובדות, ולכן יש להתפלל אם יוצאים חוצץ נגד עובדות שכל בר בי רב ולא רק רב, יודע ומכיר אותן. העובדה היא, כי עוד לא היתה תקופה בה החילוניות כה שבורה ורצוצה, כה מתנדנדת על רגליה החולות, כה מחפשת משענת של קנה רצוץ, המתהלכת אובדת עצות ומבקשת מכל עוברי דרכים: היכן הדרך שלי, לאן אני באה?

ואין עונה לה. מכל אוהביה, מכל חושבי מחשבותיה והוגי דעותיה, אין היא מקבלת תשובה כלשהי. כי הוגי הדעות של החילוניות מתרועעים גם הם בין דעה לדעה, אותה מחליפים כמעט יום יום, זה בכה וזה בכה, ובדומה לשלש מאות כהני הבעל, הם מתגודדים בחרבות וברמחים עד זוב דם, וצועקים עד הצהרים ועד הערב ושעות הלילה: המדע ענני! ואין קול ואין קשב.

ואין הנביא אליהו, שיצעק, בהזדמנות גדולה זו: מי לד' אלי! ואין הנביא שיכריז ויצחק מהם: אולי המדע שלכם מנמנם נמנם של צהרים, ואולי שיח ושיג לו. אין! לפיכך, הם ממשיכים להתגודד, וההתגודדות הזו אינה משפיעה כלל על אלה שאינם מחפשים את המדע, אלא את ההפקרות, הם מתפרקים מכל הבא ליד, כיון שאין להם לא בעל ולא כהנים של בעל, הם פשוט אינם שמים לב לכל מה שנעשה סביבם, אלא מתפרקים והולכים.

אליבא דכולי עלמא, אף לפי הרב יצחק גרוסמן, כך אני מקוה, עוד לא היתה תקופה ערטילאית כזו, עוד לא היתה תקופה בה האדם כה צוחק מעצמו, כה עושה עצמו ללעג ולקלס בעיני עצמו ובעיני כל יושבי תבל, הדומם, הצומח והחי, בה מתחלקים בני האדם לשני סוגים בלבד, לאלה השואלים ואינם מקבלים תשובה, ולאלה שלא שאלו או שכבר פסקו מלשאול, והם מתהלכים בתוך החשיכה ואינם יודעים כלל לאן הם הולכים.

אנשים צעירים, טייסי פנטומים, שואלים את עצמם: לשם מה אני כאן, למה ולשם מי אני חי, ולמה ולשם מה אני חי כאן ולא במקום אחר.

בשום תקופה, אף האיומה ביותר, לא שאלו היהודים את עצמם: מיהו יהודי? ונלחמו זה בזה בחירוף נפש ממש, על שאלה זו, שיותר משהיא שאלה, היא תשובה, וד"ל.

בשום תקופה לא היתה הריקנות כה מלאה ריקנות, כה נעדרת מחשבה מקורית, כה חסרת תסיסה מחשבתית, תסיסה מקורית, שבתקופות הקודמות התסיסה מיליונים, שלחה אותם על בריקדות, שלחה אותם לתליה ולגלויות האיומות.

בריקנות כזו, בא אדם מכובד ואומר: לנו אין מה לומר, אין מי שישמע לנו, לועגים לנו, מחרפים ומגדפים אותנו.

ואתה אומר לעצמך: רבונא דכולי עלמא, האם בתקופה כזו, כאשר נופץ הכל, כאשר האדם עצמו מתהלך על גבי הקבר שהוא כורה לעצמו יום יום, אין מקום לפירור קטן, שרואים אותו רק בעזרת משקפת מגדלת מאד – פירור קטן של מלה טובה? ולנו הרי יש מחסנים עמוסים כל טוב, והרי אנחנו יודעים מיהו יהודי, ועוד איך! והרי אנחנו עונים לעצמנו, בעזרתם של גדולי עולם מכל הדורות, בעזרתם של אלפי ספרים קדושים, כי הרי גם לנו יש שאלות, שאלות נוקבות עד התהום, ואנו מתנחמים, ואנו מבינים במוחנו הפצפון, עד כמה שניתן לנו להבין, בשביל עצמנו.

למה אין מקום לשוחח על כך עם אחרים?

בודאי הם תחילה ילעגו לנו, כיון שהתהום שנפערה בינינו לבינים היא כה עמוקה, אולי משום שאנו העמקנו אותה, שלא מדעת, אולי מאונס, אבל כיון שלהם אין כלום, כיון שהם מתהלכים באפילת מצרים, דוקא משום כך יש מקום לקרן אור, קרן אור כלשהו, זעיר מאד, אבל אולי הוא יספיק להאיר לפחות פינה קטנה, פינה אפילה המחכה לנו.

האמנם ניצלנו כל הזדמנות לבוא בדברים, להסביר – לא בלשון הקיצונית שהורגלנו בה, אלא בלשון של חיבה, של צער, כלפי אלה ההולכים ונמסים ונמקים בתוך הבוץ הזה. כיצד מסוגלים לאכול את לחמנו, כאשר סביבנו רעב איום, לא רעב ללחם וכו', רעב שלא היה כמותו מיום ברוא אלקים ארץ ושמים. אין ספק כי רובם של הרעבים הללו, נפוחי הכפן הרוחני, אינם מכירים את ישראל ולא את תורתו, לא את הקב"ה, ר"ל, ולא את מצוותיו, הם רואים בנו אנשי מפלגה, והדת מהדהדת אצלם בבחירות, במלחמות

על כסאות וכו'. הם אינם יודעים אמונה מה היא, כיון שעד היום הם קבלו מידע מסולף בזדון על האמונה היהודית, ובד בבד גם על היהודים המאמינים.

מי מדבר על סימפוזיונים, ומי מדבר על "שולחן עגול" ברדיו או בטלביזיה, לנו אין כל מגע עם שני המוסדות הללו, אבל ישנם אפשרויות למכביר להסביר, לספר, פעם או פעמיים או מאה פעמים ואחד, ומי לא יודה בעובדה שאנו החמצנו הזדמנויות רבות להופיע ולספר על עצמנו, וכשאני אומר "על עצמנו" אין בכוונתי על היהדות הדתית, אלא על האמונה הישראלית, על מצוות התורה, להסביר את השבת ואת המועד, את התפילין ואת הציצית, את הסוכה ואת הלולב וכו' וכו'.

כיצד הם יאהבו אותנו, אם הם בטוחים שהנחת תפילין היא מצוה של אגודת ישראל או של המפד"ל, מי הסביר להם מהי ישיבה שבה לומדים תורה, ומהי תורה שעליה הורגנו כל היום?

כאשר האדמו"ר הקדוש זצוק"ל מגור, החליט שיש להוציא עתון, אתם שומעים? עתון! לפני שישים או שבעים שנה זה היה, נתחלחלו הרבה אנשים, ביניהם רבנים חשובים, בשם הרב ג. והרב ד. והרב ה. וכדומה, וכשנודע הדבר ונתפרסם בכל רחבי פולין וליטא ואירופה כולה, שהאדמו"ר הקדוש זצוק"ל ציוה להכריז בעיצומו של יום הכיפורים, שכל אנ"ש יקנה את העתון הדתי, נמצאו כאלה שכמעט קבלו שבץ, ר"ל, והפחד, והצחוק מצד החפשים? ושומו שמים, מי יכתוב, מי יענה, מי יתקף, מי יסביר? כאשר קמה אשה קטנה צנועה מאד וביישנית אבל עקשנית, ובקשה להקים בית ספר לבנות, כן כן, כפי שאתם שומעים, לבנות! קמה מהומה איומה. כיום זה נשמע קצת מגוחך, אבל אז, זו היתה מהפכה! אבל האדמו"ר, אותו אדם קדוש ונפלא, שאין בנו מילים להודות לו על גדולתו ועל אומץ לבו ועל ראייתו את הנולד, עזר לה, וכך התחילו בנות, אתם שומעים? בנות ממש, ללמוד, ויצאו מורות, וכך נתהווה "בית יעקב", שמעיו אני לומר שאלמלא בתי הספר והסמינרים הללו, מי יודע כיצד היו נראות הישיבות הקדושות.

והמהומה היתה גדולה וההתנגדות איומה.

ואז היתה חילוניות לא כמו היום, אז היה חילוניות מתקיפה בכל עוז, פורצת כל גדר, אז נמצאו כאלה שהלכו בעיצומו של יום הכיפורים לשדל אנשים לאכול, זה היה בעיירות ובערים, אז היו החילוניים אידיאליסטים ממש, הבונד והקומוניסטים שלטו ברחוב היהודי כמעט שלטון בלי מצרים, הם אכלו את הנוער, בעיקר את הנוער העני, והעניות היתה משוועת עד לשמים בכל פה, לא היה מאומה, לא עתון ולא בתי ספר, לא סמינריונים ולא סופרים ולא כתבים, ולא מורים, שום דבר!

והנה קם יהודי אחד, האדמו"ר מגור זצוק"ל, ולא פחד שמא לא נמצא מה להשיב, ולא נתירא שמא ילעגו לנו, שמא יוקיעו את חרפתנו ברבים, ולא חשש מפני מה יאמרו אלה הבריות העלובות הנקראים כיום "חילוניים", שהם כה עלובים עד שאין מלים בפינו ואף בפה להם לתאר את מצבם המסכן.

מפניהם אנו חוששים? להם אין לנו מה לענות? האם זוהי כל התשובה שיש בפי הרב ג.?

מי שאוזן לו כרויה, שומע את אנקת החולשה שלהם, את קול הענות, לא קול מלחמה ולא קול שמחה, רק ההוללות עונה ביבבה.

ואנחנו כה חסרי אונים, עד שאפילו בשביל אלה, המפוררים עד היסוד – אין לנו מלה אחת? אם כך הדבר, הרב גרוסמן, הרי אני מסכים עמך, בא ונניח את הנשק לחלוטין – ונוסיף נדבך על הגטו.

המודיע. כ"ט תמוז תשל"ד